

УДК941(471)+381(09)(477)

Скубій І. Торгівля в Харкові в роки непу (1921–1929 рр.): економіка та повсякденність / Ірина Скубій ; відп. ред. В. В. Калініченко. – Харків : Раритети України, 2017. – 308 с.

Сучасний період історії України характеризується станом глибокої трансформації усього суспільства, пошуком нових моделей економічного розвитку, істотними фінансово-економічними і соціально-політичними зрушеннями, що властиві перехідним етапам історичного розвитку. У зв'язку з тим може бути корисним досвід нової економічної політики, що стала спробою виходу з кризового політико-економічного стану, який охопив Україну на початку 1920-х років. Це був поворот від громадянської війни до громадянського миру, від адміністративно-командних до державно-регульованих ринкових методів господарювання.

Відновлення приватного сектора економіки, реабілітація приватної власності, дозволена законодавством можливість розвитку приватного підприємництва, легальне існування приватної торгівлі в умовах більшовицької диктатури – це історичний феномен, що заслуговує вивчення як приклад взаємодії та ефективної роботи у рамках одного господарського механізму різних форм власності. Результатом співпраці держави з приватним капіталом стало успішне подолання голоду і розрухи.

У цей час вперше було створено планово-ринкова систему. Таким чином було відкрито дорогу змішаній державно-ринковій економіці. Очевидно, що без ретельного розгляду окремих сторін і складових частин такого різнопланового явища як неп неможливо до кінця зрозуміти його суть.

Дослідження цієї проблеми потрібне як для виявлення об'єктивних причин, таких як процес становлення законодавчої бази, вироблення на державному рівні механізму рішень щодо приватного накопичення, так і для розгляду суб'єктивних чинників ситуації, що складалася, у тому числі страху влади перед можливістю реставрації капіталізму в країні. Отож тема має не лише академічне значення, але й певний практичний вихід у поточне економічне життя, набуваючи ще більшої значущості і політичної гостроти у зв'язку з новим витком розвитку, що його переживає Україна. Становлення на сучасному етапі як малого бізнесу, так і великого торгового підприємництва потребують знань з історії їх становлення, особливостей існування в умовах нової економічної політики ХХ століття. На цій темі як би зав'язано три проблеми: 1) формування тоталітарного режиму в Україні; 2) історія такого феномена, як неп; 3) історія торгівлі.

Автор поставила своєю метою на основі аналізу широкого кола джерел та наукової літератури дослідити основні аспекти розвитку

торгівлі, її характерні риси та особливості в одному з найрозвиненіших, з економічної точки зору, міст України. У цьому принципова новизна роботи та її значення для розвитку історичної науки.

Архітектоніка цієї наукової роботи дозволила достатньо висвітлити питання про особливості процесів становлення та основні етапи розвитку державної, кооперативної та приватної торгівлі в місті Харкові, що теж є важливим компонентом наукової новизни монографії І. В. Скубій. Комплексне узагальнююче дослідження вище вказаного історичного процесу заповнює певну прогалину в історичній науці, дозволяє глибше і ґрунтовніше виявити загальне та особливе у розвитку непу взагалі і торгівлі зокрема у Харкові в указаний період.

Дослідниця вдалося в достатній мірі показати суперечливість та непослідовність політики радянської влади у сфері торгівлі, продемонструвати конкретику застосування нею регулятивних методів у різних секторах торгівлі Харкова.

Автор не обминула мовчанкою і особливості нелегального приватного підприємництва у сфері контрабандної торгівлі та дослідила причини й умови появи девіантних рис у поведінці приватних торговців Харкова. Саме ці аспекти дослідження є гостроактуальними, відносно новими та потребують поглибленого дослідження, що багато в чому й було зроблено дослідницею і стало важливим елементом новизни її роботи.

Особливу цінність монографії надають авторські підрахунки різноманітних даних як результат узагальнення і детального вивчення фактичного й теоретичного матеріалу. Те саме можна сказати і про додатки до книги, де в достатній мірі виявилися наукові навички І. В. Скубій, її вміння аналізувати та узагальнювати досліджуваний матеріал.

Результати дослідження мають безсумнівне *практичне* значення. Вони можуть бути використані у подальшій науковій розробці проблеми, для підготовки лекцій та семінарів з історії України, економічної історії, історії кооперації.

У цілому монографія І. В. Скубій має самостійний, дослідницький характер, є завершеною роботою. Проте вона не позбавлена і деяких недоліків та дискусійних моментів.

Як можна судити з монографії, автор показала добре знання історіографії проблеми та новітніх методологічних підходів. Проте, на нашу думку, її робота набула б ще більшого теоретичного значення, якби дослідниця розглядала внесок попередників під кутом зору їх методологічних підходів, тобто згрупувала їх за цими напрямками – цивілізаційним, формаційним, тоталітаризму, модернізаційним і т. п.

Монографія І. В. Скубій має достатньо чітку структуру, яка скопійована таким чином, щоб висвітлити найголовніші аспекти проблеми. Але підрозділи 2.4 та 3.2 є дещо закороткими (5–6 сторінок) і, можливо, їх слід було б об'єднати з іншими підрозділами.

Проте висловлені зауваження мають в основному характер побажань і не стосуються концептуальних засад дослідження, а тому не впливають на його загальну позитивну оцінку.

Володимир Греченко,

доктор історичних наук, професор

(Харківський національний університет внутрішніх справ);

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6046-0178>

